

D • N

16/4 1949

Socialdemokratiska partiet sextio år

I påskhelgen för sextio år sedan bildades Sveriges socialdemokratiska parti. Enligt sin egen marxistiska ideologi var partiet tidigt ute; industrialiseringsprocessen i Sverige hade inte hunnit långt. Men denna process fortgick, under de första decennierna i snabbt ökad takt, de nya samhällsgrupper som härigenom bildades slöt sig i allt större utsträckning till partiet, och därmed säkrades väldiga framgångar. År 1889 bildade en handfull unga intellektuella och arbetare partiets kärna, först efter åtskilliga år steg medlemsantalet till över 10.000, och det dröjde till 1896 innan den förste socialdemokraten, Hjalmar Branting, med liberalt stöd kunde inväljas i riksdagen; men mindre än trettio år efter bildandet var partiet landets största, och det har sedan i stort sett utbyggt och befäst sin maktställning. Den första generationens män är nu borta, den andra generationen — den utomordentligt aktiva och framstående grupp som började sin politiska bana några år efter sekelskiftet — står nu i pensionsåldern, det är den tredje generationen, män som anslöt sig till ett redan mäktigt parti, vilken övertagit eller håller på att överta ledningen.

Sin ojämförligt största insats har partiet gjort inom det sociala reformarbetet och allt vad därmed sammanhänger. Den praktiska socialpolitiken, den sociala utjämningen, känslan av kollektivt ansvar och insikten om att trygghet och en anständig bärning krävs för ett värdigt liv — i alla dessa hänseenden har socialdemokraternas strävanden varit grundläggande. De värden det här gäller har småningom blivit ärligt uppskattade långt utanför partiets gränser, men även detta är i första rummet socialdemokraternas förtjänst. Två av de män som härvid gått i spetsen står ännu kvar i ledningen efter ett rikt livsverk — Wigforss, med all sin doktrinarism en av de mest lysande och redbara politiker Sverige frambragt, och Möller, den socialpolitiska praktiken framför andra.

På andra områden, där striden stått skarp under årtionden, har socialdemokratin helt anslutit sig till de idéer som blivit fundament för svensk politik. Till en början fanns en tveksamhet mellan legala och revolutionära metoder inom partiet, länge var man benägen att betrakta demokratin som ett verktyg för socialismen, inte som en orubblig grundsats med egenvärde, men sedan väl folkstyrelsen genomförts har viljan att befästa den och avskyn för alla diktaturtendenser dominerat partiet. I försvarsfrågan framträdde ännu några år före andra världskriget en stark negativism; nu ingår socialdemokratin i en nationell samling som icke utesluter strid om detaljer, men vars hållfasthet i det väsentliga står utom debatt.

I alla dessa punkter innebär partiets utveckling att de ursprungliga marxistiska föreställningarna om skärpta motsättningar mellan "bourgeoisie" och "proletariat" och en ur dessa framspringande social revolution avskrivits. Hur skulle socialpolitiken kunna bli ett huvudsyfte om arbetarklassens växande elände är ofrånkomligt inom det bestående "klass-samhällets" ram? Hur skulle demokratin kunna fungera om klasskampen ständigt blir hårdare? Varför ett nationellt för svar om dess egentliga syfte är att väpna proletariatet till för svar för utsugarna?

Tacksamhet för mycket av vad den svenska socialdemokratin har gjort utesluter inte en övertygelse om att dess nuvarande maktställning är farlig. Denna övertygelse grundas främst på två omständigheter. Partiet är så tillvida fortfarande påverkat av marxismen som en principiell och generell socialiseringsvilja gång på gång framträder i dess propaganda. Den socialisering det härvid är fråga om är emellertid icke den fria, från statsvängat lösta samverkan som Marx och andra äldre socialister drömde om; tvärtom innebär den förstatligande eller statssocialism, alltså hela produktionens bedri-

vande under statlig ledning. Denna målsättning är diametralt motsatt den frihetstanke som varit och fortfarande hos många säkert är socialismens patos framför allt annat. Förstatligandet skulle medföra icke blott förlusten av sådana medborgerliga friheter som rätten att välja och byta yrke eller att strejka, det skulle på lång sikt leda till att den politiska frihet (debattfrihet, föreningsfrihet) som är folkstyrelsens förutsättning avskaffades till förmån för en allt behärskande byråkrati. Det regleringsväsen som nu råder och för vilket ledande socialister yppar sympati ger blott en blek föreställning om den tvångsordning som bleve följden av ett sådant förstatligande.

Den andra omständigheten står i nära samband med detta. Socialdemokratin tenderar att bli ett statsparti med utvidgning av statens och därmed sin egen makt på programmet. Därmed följer redan nu en allt starkare tendens till likriktning och partidisciplin. Förr diskuterade man lidelsefullt inom partiet, i en rad frågor bröt sig meningarna mot varandra — det bästa beviset på vitalitet. Den obetydliga diskussion som nu finns tycks medvetet begränsas till halvt meningslösa och i varje fall totalt menlösa spörsmål, t. ex. teorin om en s. k. socialistisk kultur. I det hela synes ärelystnaden hos de verksamma vara att genom total följsamhet gentemot ledningen göra sig förtjänt av avancemang inom partihierarkin. Man har kommit bra långt från den frihetsprincip som är socialismens likaväl som liberalismens kungstanke då det ingår i de socialdemokratiska pressmännens plikt att lovprisa den man som för några år sedan företrädde défaitismen och självuppgivelsen gentemot Hitler. Detta läge inom socialdemokratin varslar om vad som komma skulle därest socialiseringsregimen en gång bleve verklighet.